

se er det her, en af de allerstørste modsætninger mellem lægevidenskab og alternative opfattelser ligger“ (s.137).

Et tredje vigtig poeng i boken er at forfatteren mener at det ved at pasienter oppsøker disse alternativeutøvere gradvis vil vokse fram en ny og mere aktiv pasientrolle, som vil lære å orientere seg og velge mer kritisk i et pluralistisk helsesystem. Helle Johannessen går så langt som å hevde at på lengre sikt kan den økte søkning til alternative behandlere få betydningfulle konsekvenser for danskens fortolkning og opplevelse av sine sykdommer såvel som sine kroppar.

Det fjerde poeng, der forfatteren forøvrig støtter seg til mange andre forskere som hun utførlig siterer, er at hun mener det er en overensstemmelse mellom skolemedisinen og det kapitalistiske verdenssystem. Såvel i det faglige hierarki, i rekrutering av personale og i behandlingstilbud avspeiles det kapitalistiske klassesamfunn. Hun peker også på tingliggjørelsen av pasienter, og at bruk av en høyt utviklet teknologi samt eksperimentering med kjemiske substanser passer inn i prinsipper om økonomisk vekst. De fleste alternative behandlingsformer står i en viss grad i et motsetningsforhold til skolemedisinen på de ovenfornevnte punkter, og forfatteren avslutter sin bok med å spørre:

„Men med de tendenser, jeg har fremhævet, synes der gode muligheder for at alternative kropsbilleder og behandlingsformer bliver mere betydningsfulde i fremtidens sundhedssystem, da de udviser affinitet med frembrydende idealer, inden for andre socio-kulturelle domæner“ (s.177).

Samlet vurderende kan anmelderen ikke forstå annet enn at dette må ses som et verdifullt arbeid både sett fra alternative utøvere og fra skolemedisineres ståsted.

*Vigdis Moe Christie
Medisinsk antropologi
Universitetet i Oslo*

ANNE KNUDSEN & LISANNE WILKEN: Kulturelle verdener: Kultur og kulturkonflikter i Europa. København: Forlaget Columbus 1993. 160 sider, ill. Pris 171 kr.

Låt mig säga det med en gång. Det här är en bra bok. Skarpsint i text såväl som tanke, okonventionell till innehållet, berikad med mängder av spännande exempel kring temat

kultur och kulturkonflikter i Europa.

En intellektuell aperitif, helt enkelt, som fungerar just som den aptitretare författarna tänkt sig. Eller för att låna deras egna ord: „Vi har koncentreret os om nogle centrale aspekter ved europæernes samfundsinretning og forestillinger om verden, men man kunne komme i tanker om mange andre aspekter ved de europæiske samfund, som kunne gøres til genstand for kulturanalyse. Vi håber, at denne bog kan inspirere til sådanne analyser“.

Det är en förhoppning som säkert inte kommer på skam. Men vid sidan av sin funktion som introduktionsbok för antropologer, etnologer, kultursociologer m. fl. är jag övertygad om att den finner sin publik också bland folk i allmänhet, intresserade av att få lite perspektiv på idag centrala, ofta debatterade frågor kring kultur, etnicitet, nationalstater etc.

I en bok som har till uppgift att presentera en mångfald perspektiv kan det vara svårt att ringa in författarnas egen ståndpunkt. Men det är inte fel att säga, att ett centralt tema i boken bygger på en kritisk, dekonstruktivistisk kulturanalys.

„Kritik“ i detta sammanhang, säger författarna, betyder „en skepsis över för de umiddelbare forklaringer, som kulturelle handlinger udstyres med af de involverede“. Ett sådant synsätt „har leveret megen inspiration til en forståelse af, hvordan vi frembringer forskelle, stereotyper og identiteter i den europæiske kultur“.

Detta att försöka se kultur, nationalitet, etnicitet, identitet etc som historiskt formade konstruktioner, inte som något naturgivet, är av största vikt inte minst i dagens invandrardebatt, där kultur- och personlighetsinspirerade antaganden spelar en central roll. Fortfarande bär många på den uppfattningen, att vi människor är så djupt präglade av vår kultur, att vi svårligen kan komma utanför denna prägling. Därför bör vi heller inte blandas för mycket, för då blir det bara problem.

I flera sammanhang påminner författarna oss om, att denna betoning av skillnader (kulturalism, kulturrasism eller vad man nu vill kalla det med dagens språkbruk) är något som växer fram i samband med skapandet av nationalstater under förra århundradet. Längre tillbaka kunde man runt om i Europa samla en bred, folklig opinion kring djupgående kulturella förändringar.

Skillnader mellan folk har naturligtvis alltid funnits, men den antropologiskt intressanta

frågan måste bli *när och hur vissa skillnader* görs socialt relevanta.

En annan intressant fråga är varför vi i Europa varit så bra på att understryka skillnader *mellan* nationerna, och i linje med detta bagatellisera skillnader *inom* en nation. Att detta synsätt i hög grad också gällt samtida kulturforskning kommer tyvärr inte författarna in på. Inte minst bland svenska etnologer har många länge envetet arbetat med att försöka mejsla ut „svenska“ särdrag och mentaliteter utan större hänsyn till att vårt land i hög grad är mångkulturellt. Det „äktsvenska“ blir lika med det normala, medan alla „de Andra“ beskrivs i termer av avvikelser, problem, exotism etc. Att t.ex. en muslimsk, kvinnlig uganda-indier också kan vara svensk faller utanför rimlighetens gräns.

Vid sidan av ämnesområden som kultur och kulturanalys, nationalitet och minoritet tar boken upp en rad intressanta frågeställningar. De är samlade i större block, där ett handlar om *makt* i den antropologiska betydelsen „forhold mellem mennesker“. Mycket lite handlar dock om mikronivån. I stället diskuteras i sig viktiga begrepp som demokrati, monarki och diktatur.

Ett annat kapitel behandlar *tal och text, medier och bilder*, där författarna bl.a. kommer in på Gregory Batesons begrepp *framing* (indramning). Bilder, texter, händelser etc. måste alla analyseras inom ramen för ett bestämt, avgränsat tolkningsuniversum, med givna regler och symbolsystem. Kanske än viktigare är att vi måste öka vår medvetenhet om att människor avsiktligt iscensätter begivenheter med direkt tanke på t.ex. bildmedierna. I den rumänska byn Timisoara grävde de ungerska invånarna upp lik på kyrkogården och la dem i en lång rad till fotografering, för att ge världspressen bilder av en påstådd masaker.

Vid sidan av två kapitel kring det civila samhället (familj, släktskap, föreningar, vän-skap mm) och det naturliga samfundet (kropp och kön, människor och djur) kommer författarna in också på *tingens värld*. De gör det i sig triviala, men i invandrarsammanhang nog så viktiga påpekandet, att samma saker inte betyder det samma i olika kulturer. Genom att iakttaga vad människor *gör* med tingen kan man finna indicier på hur dom förstår såväl tingen som sig själva.

Framför allt i detta kapitel, men även på andra ställen i boken, väljer författarna ofta att diskutera i ett jämförande nord-sydeuropa-

perspektiv. Här tappar de sin ambition att kritiskt dekonstruera för att i stället falla tillbaka till en gammal, i många stycken just konstruerad dikotymi, likt den om västerlandet och Orienten.

I presentationen av creoliseringsteorin, dvs. den kulturella utjämning mellan olika invandrare och infödda vi allmänt kan se i Europa, saknar jag en kritisk hållning till begreppet kreolisering. Att danskar lärt sig äta pitabröd, pizza, auberginer och vitlök säger i grunden rätt lite om vilken betydelse detta har för samförstånd och maktrelationer.

„Vad är det som egentligen möts i ett kulturmöte“ är en fråga författarna borde haft en mer utförlig diskussion kring. Men denna kritik förftar nu inte min grundinställningen till *Kulturelle Verdener*. Det är en mycket inspirerande och läsvärd bok.

Gunnar Almark
Lunds Universitet
Etnologiska Institutionen
Sverige

BEATRIX LE WITA: *French Bourgeois Culture*. Oversat fra fransk: *Ni vue ni connue: approche ethnographique de la culture bourgeoise* [1988] af J. A. Underwood. Cambridge University Press 1994. 168 sider, ill. ISBN 0-521-46626-1 paperback, pris £11.95.

I de senere år er der vågnet en bevidsthed blandt antropologer om, at faget traditionelt forsker socialt nedad. Dette kaster et kritisk lys på alle de fornemme ord om vore evner for indlevelse i en fremmed kultur. Der er fanden til forskel på at begå sig blandt mennesker uden magt, og så at blive accepteret blandt folk, der ikke er i vane med at blive betragtet som objekter – og som er i en position, hvor de kan nægte at lade sig udforske. Le Wita var i 1988, da nærværende bog først udkom, blandt pionererne på det hidtil undersøgte felt: kulturen blandt de magtfulde. Der findes stadig kun en håndfuld af denne type studier.

Bogen bærer præg af vanskelighederne. Le Wita har måttet affinde sig med de grænser, hendes informanter satte for hende, og hun har måttet opgive mere end én undersøgelsesretning, fordi dørene i Neuilly simpelthen blev lukket i, venligt, men bestemt. Hun var aldrig kommet indenfor i det hele taget, hvis hun ikke havde haft en veninde af ulastelig